

تزریق ایمن در خانه‌های بهداشت

اهداف آموزشی

- امید است خوانندگان محترم پس از مطالعه:
- ◀ نکات بنیادی ایمنی در تزریقات را بیان کنند.
- ◀ تزریقات غیرایمن را توضیح دهند.
- ◀ موازین تزریقات ایمن را بدانند.
- ◀ راه‌های پیشگیری از فرورفتن سوزن در دست را توضیح دهند.

مقدمه

تزریقات یکی از شیوه‌های رایج در تجویز داروها و اجرای نمونه‌گیری‌ها است که در صورت رعایت نکردن استانداردهای ایمنی، خطرات زیادی را برای ارائه‌کنندگان خدمت، مصرف‌کنندگان و عموم افراد جامعه به همراه دارد. خطر تزریقات غیرایمن یک تهدید جدی است و استفاده نامناسب از سرنگ‌ها و سوزن‌ها می‌تواند باعث انتقال عفونت و تهدید زندگی شود. هر سال تزریقات غیرایمن موجب حدود ۸ تا ۱۰ میلیون ابتلا به هیپاتیت B، ۲ تا ۵ میلیون ابتلا به هیپاتیت C و ۸۰ تا ۱۶۰ هزار مورد HIV می‌شود. سازمان جهانی بهداشت تخمین می‌زند در هر سال ۱۲ میلیارد تزریق انجام می‌شود که ۵۰ درصد آن‌ها غیرایمن هستند، ۹۵ درصد تزریقات به منظور درمان انجام می‌شود و در حدود ۲۵ تا ۹۵ درصد بیماران سرپایی حداقل یک تزریق دریافت می‌کنند. بسیاری از تزریقات ممکن است غیرضروری بوده یا بی‌تأثیر باشند.

تزریقات در خانه بهداشت

جز تلقیح واکسن، انجام تزریقات دیگر توسط بهورزان با رعایت شرایط باید انجام شود. تزریقات زیر جلدی و عضلانی نیز برای هر بیمار و بار اول هر دارو، حتماً باید با حضور پزشک انجام شود. تکرار تزریقات بدون حضور پزشک مشروط به این است که تزریق اول با حضور پزشک انجام شود و دستور ادامه تزریقات به شکل کتبی در نسخه قید شده و در اختیار بهورز قرار گرفته باشد.

ترتیب نویسندگان از راست به چپ

◀ زینب زارعی

مریی مرکز آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

◀ لیلا حدادی

مدیر مرکز آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

ایمنی تزریقات با تکیه بر چهار محور بنیادی ذیل تأمین می‌شود:

۱. کاهش رفتار پرخطر کارکنان بهداشتی درمانی به منظور پیشگیری از جراحات ناشی از وسایل تیز و برنده آلوده
۲. افزایش سطح ایمنی کارکنان در حین کار با وسایل تیز و برنده درمانی
۳. جمع‌آوری، نگهداری، انتقال و دفع مناسب و بهداشتی زباله‌های آلوده و پرخطر
۴. تغییر رفتار و نگرش افراد جامعه و پزشکان نسبت به مقوله تقاضا و تجویز دارو به روش تزریقی

تزریقات غیر ایمن

تزریقات غیر ایمن شامل: روش غلط تزریق، محل نامناسب تزریق، داروی ناصحیح، حلال اشتباه، دوز اشتباه دارو، دسترسی افراد جامعه به سرنگ و سرسوزن استفاده شده است.

تزریقات ایمن

یک تزریق ایمن به گیرنده خدمت آسیب نمی‌رساند و تزریق‌کننده را در معرض هیچ خطری قرار نمی‌دهد و باعث تجمع ضایعاتی که خطر برای جامعه داشته باشد، نمی‌شود. به عبارتی: استفاده از سرنگ AD در تزریقات، استفاده از Safety Box برای جمع‌آوری سرنگ و سرسوزن مصرفی، جمع‌آوری Safety Box های پر شده و سوزاندن آن‌ها در زباله‌سوز، آموزش و آگاهی‌های لازم به ارایه دهنده و گیرندگان خدمت از عوامل تأمین‌کننده تزریق ایمن هستند.

موازین تزریقات ایمن

۱. محل تمیز: در هر مرکز برای واکسیناسیون باید مکان خاصی را در نظر گرفت که محل آماده‌سازی و تزریق واکسن باشد. وسایل لازم مثل پنجه الکل و سرنگ باید روی میز مختص به این امر قرار گیرد و میز باید تمیز و مرتب باشد. همچنین Safety Box باید در نزدیک‌ترین محل تزریق جهت دفع سرنگ و سرسوزن قرار گیرد.

۲. شست‌وشوی دست: دست‌های فرد تزریق‌کننده جهت جلوگیری از انتقال عفونت قبل از تزریق باید با آب و صابون شسته شود.

۳. سرسوزن و سرنگ استریل: سالم بودن بسته‌بندی سرنگ و سرسوزن باید بررسی شود. استفاده از سرنگ و سرسوزن بعد از اطمینان از استریل بودن آن باشد. دست

زدن به هیچ قسمت از سرسوزن قبل و بعد از تزریق واکسن، پرهیز از سرپوش‌گذاری مجدد و در صورت نیاز به سرپوش‌گذاری مجدد به هر علت، استفاده از روش یک دست، دور انداختن سرسوزنی که با سطح غیر استریل تماس داشته و بررسی تاریخ انقضا از جمله دیگر موارد ایمنی است.

۴. ویال و حلال مناسب: استفاده از حلال اختصاصی و متناسب با واکسن، داشتن درجه حرارت یکسان واکسن و حلال (۲ تا ۸ درجه سانتی‌گراد) به هنگام بازسازی واکسن، استفاده از یک سرنگ و سرسوزن برای بازسازی هر واکسن، استفاده از همه حلال موجود برای بازسازی یک ویال، انداختن سرنگ بدون سرپوش‌گذاری مجدد در Safety Box، بیش از سه چهارم حجم Safety Box پر نشود، بستن درب Safety Box های پر شده قبل از حمل، قراردادن Safety Box های پر شده در مکان خشک و دور از دسترس کودکان و مردم

۵. تمیز کردن محل تزریق: در صورت کثیف بودن محل تزریق، شستن محل با آب و صابون و ضد عفونی کردن محل تزریق با الکل ۷۰ درصد

۶. جمع‌آوری صحیح اجسام نوک تیز: انداختن سرنگ و سرسوزن‌های مصرف شده بلافاصله در Safety Box، اجتناب از دست زدن به سرسوزن و سرپوش‌گذاری، برای اجتناب از ایجاد صدمه در اثر سرسوزن هرگز Safety Box پر شده را در دست نگیرید، تکان ندهید و فشار ندهید.

۷. دفع صحیح ضایعات: برای حفظ جامعه از خطر تماس با ضایعات حاصله از واکسیناسیون، Safety Box ها را مطابق دستورالعمل و برنامه‌ریزی‌های انجام شده دفع کنید.

تزریقات ایمن یعنی تهیه و تأمین وسایل و تجهیزات و آموزش‌هایی برای ارایه خدمت تزریق به افراد جامعه به شکلی که ایمنی فرد خدمت‌گیرنده، خدمت‌دهنده و جامعه فراهم شود.

تجهیزات قابل قبول برای تزریقات

در خدمات ایمن‌سازی کشوری توصیه می‌شود فقط از سرنگ AD استفاده و بعد از تزریق در Safety Box ریخته و به روش صحیح امحا شود. سرنگ‌های AD خودبخود قفل می‌شوند و انواع مختلف و حجم‌های مختلفی دارند. بیشتر آن‌ها دارای سرسوزن ثابت هستند و تعدادی

از آن‌ها دارای سرسوزن‌های جداشدنی هستند که تنها به سرنگ‌های AD خاص خودشان متصل می‌شوند. همه سرنگ‌های AD دارای سرپوش پلاستیکی برای سرسوزن جهت حفظ سترونی دارند و در بعضی از آن‌ها حتی پیستون نیز دارای سرپوش است. برای بازسازی واکسن باید در حال حاضر از سرنگ و سرسوزن یکبار مصرف غیر AD استفاده شود.

راهکارهای اجرای تزریقات ایمن

- تأمین و توزیع سرنگ (Auto Disable) AD یا خودایستا برای همه مراکز واکسیناسیون
- تأمین و توزیع Safety Box برای همه مراکز واکسیناسیون
- ایجاد هماهنگی‌های برون‌بخشی جهت دفع ایمن ضایعات
- ایجاد هماهنگی‌های درون‌بخشی برحسب نیاز
- سوزاندن همه ضایعات در مراکز شهری در زباله‌سوز
- سوزاندن همه ضایعات در مناطق روستایی در گودال‌ها یا کوره‌های محلی
- آموزش کارکنان
- آموزش و اطلاع‌رسانی به جامعه

نتیجه‌گیری

جهت انجام صحیح برنامه تزریقات ایمن در همه سطوح شامل مدیران، سیاستگذاران، کارکنان و عموم جامعه باید اقدام‌های لازم جهت جلب مشارکت و همکاری انجام شود. از جمله: ارایه گزارش از وضعیت موجود، مشکلات و درخواست همکاری به مدیران، مردم و... همچنین آموزش و افزایش آگاهی کارکنان جهت رعایت نکات لازم برای تزریقات ایمن، لازم است که بدین منظور تهیه و توزیع مطالب کمک آموزشی برای گروه‌های مختلف هدف برنامه (پمفلت، پوستر و...) و همچنین برنامه بازآموزی سالانه برای کارکنان همه رده‌ها انجام شود.

منبع

دستورالعمل تزریقات ایمن، وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی